

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

2-maxsus son
(5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Vaxidov Suxrobjon</i> O‘ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING ROLI	10-14
<i>Mamatqulov Bekzod, Negmatova Dilafro‘z</i> O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA FARMATSEVTIKA SANOATINING RIVOJLANISHI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2024 YILLAR)	15-20
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> FARG‘ONA VODIYSINING O‘RTA ASRLAR DAVRI KULOLCHILIK HUNARMANDCHILIGI TARIXIDAN	21-25
<i>Raxmatov Ramshod Raximovich</i> XX ASRNING BOSHLARIDA BUXORO VA TURKISTON IJTIMOYIY-IQTISODIY HAYOTIDA AFG‘ONISTON OMILI	26-30
<i>Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li</i> SOVETLAR DAVRIDA FARG‘ONA VODIYSI SHAHARLARIDA MADANIY HAYOT (Z. M. BOBUR NOMLI ISTIROHAT BOG‘I MISOLIDA)	31-37
<i>Ergashev Ahmad Abdug‘offorovich</i> PAXTAKOR-79 FOJIASI: O‘ZBEK FUTBOLINING SSSR OLIY LIGASIDAGI RIVOJLANISH TRAYEKTORIYASIGA TA‘SIRI (1979-1991)	38-44
<i>Ergashev Umar Kuziyevich</i> O‘ZBEKLARNING “QOVCHIN” URUG‘IGA DOIR MULOHAZALAR (QASHQADARYO VOHASI).....	45-49
<i>Bebitov Maqsud, Jo‘raqulova Mukambar</i> JALOLIDDIN RUMIY: TURKISTON VA ANADOLU O‘RTASIDAGI MA‘NAVIY KO‘PRIK	50-57

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Isayev Kobiljon Abdukodirovich</i> SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY INKLYUZIYA FAOLIYATINING IJTIMOIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	58-69
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич</i> ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	70-78
<i>Zokirjonov Muhammadsodiq, Mirzayeva Fotima</i> KAPITAL AKTIVNI VAHOLASH MODELI (CAPM)NING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	79-91
<i>Исламтдинова Дина Файзрахмановна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО – ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА В ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА	92-98
<i>Jumayeva Guzal, Jumadullayeva Durdona</i> JAHONDA KORPORATIV BOSHQARUV TENDENSIYALARI VA O‘ZBEKISTON TAJRIBASI	99-105

<i>Rustamov Jamshed Boturjonovich</i> BIZNES-TA'LIMI XIZMATLARINI KO'RSATUVCHILARNING MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	106-110
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich</i> SHAHARSOZLIKDA ZAMONAVIYLIK VA MILLIYLIK MASALASI	111-114
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> YOSHLARDA MILLIY IDENTIKLIKNI SAQLASHNING OMILLARI	115-123
<i>Eshpulatov Inoyat Saparovich</i> FAXRIDDIN ROZIYNING INSON FALSAFASI	124-128
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTERNING DEISTIK MATERIALIZMI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	129-133
<i>Rustamaliyev Mirjalol Hayrullo o'g'li</i> BARQAROR RIVOJLANISHDA DAVLAT BOSHQARUVINING AXLOQIY VA FALSAFIY MUAMMOLARI	134-138
<i>Abdumalikov Abdulatif, Juraboyeva Dilmura</i> YANGI O'ZBEKISTONDA JAMIYAT, INSON VA TABIAT MUNOSABATLARINING UYG'UNLIGI	139-143

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Axmedov Oybek Saporbayevich</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	144-152
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дильбар</i> ТИПОЛОГИЯ КОНВЕРГЕНЦИИ В ЛИНГВИСТИКЕ	153-158
<i>Mirzayeva Kamola</i> “DEVONU LUG'ATIT TURK” ASARIDA KIYIM-KECHAK NOMLARI	159-164
<i>Abdullayev Akmal Amirovich</i> TOSHKENT VILOYATI ETNOTOPONIMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNIK GURUHLAR MIGRATSIYASINING TA'SIRI	165-169
<i>Sayfullayeva Dilnoza Dilshod qizi</i> XUDOYBERDI TO'XTABOYEVNING “BESH BOLALI YIGITCHA” ROMANIDA MUALLIF BIOGRAFIYASI IFODASI	170-174
<i>Rahmonova Surayyo Ne'matovna</i> MERONIMLARNING GRAMMATIK VA STRUKTURAVIY XUSUSIYATLARI	175-179
<i>Чернова Наталья Васильевна</i> ОЦЕНКА И ДИАГНОСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	180-184
<i>Abdusalomova Aziza Homidovna</i> SA'DIY SHEROZIY SHE'RIYATINING ANGLIYADAGI TARJIMALARIDA POETIK SHAKLNING USTUVORLIGI	185-192

<i>Morozova Anastasiya Vladimirovna</i> SEMANTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS IN THE NAMES OF DINING ESTABLISHMENTS	193-196
<i>Murotaliyeva Maftuna Shukurullo qizi</i> P.D.JEYMSNING DETEKTIV ASARLARIDA INTERTEKSTUALLIK	197-200
<i>Ismatova Shaxnoza Axror qizi</i> DAVLAT RAHBARLARINING BAYRAM TABRIKLARI: LINGVISTIK, STILISTIK VA PRAGMATIK TAHLIL	201-205

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Qayumov Zoir Ergashevich</i> O‘ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	206-210
<i>Tajaliyev Ilyosbek</i> PIROTEKNIKA BUYUMLARINING QONUNGA XILOF MUOMALASINING UMUMIY TAVSIFI VA TURLARI	211-215
<i>Sanayev Botir</i> SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHDA YETKAZILGAN ZARAR UCHUN YURIDIK JAVOBGARLIK MUAMMOLARI	216-221
<i>Alisherova Nozima Nizamidin qizi</i> PORA OLIH JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	222-230
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> SPECIFIC FEATURES OF EARLY TERMINATION OF LOCAL DEPUTY POWERS ON OBJECTIVE GROUNDS	231-234
<i>Mirzayev G‘olibjon Halimovich</i> PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH TUSHUNCHASI, AHAMIYATI VA ZARURATI	235-242

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Zubaydullayev O‘ktam Raim o‘g‘li</i> BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI ART–PEDAGOGIKASI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA‘LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	243-248
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> JISMONIY TARBIYA MASHG‘ULOTLARI JARAYONIDA YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING IRODAVIY SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH.....	249-255
<i>Egamberdiyeva Zarina Oltiboyeva</i> GEOAXBOROT TEXNOLOGIYALAR FANINI O‘QITISHDA GAMIFIKATSIYA METODIKASINI QO‘LLAB TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	256-260
<i>Abdiyev Jahongir Ruzibayevich,</i> INTELLEKTUAL QOBILIYATLARNI INOBATGA OLGAN HOLDA TALABALARNING ILMIY TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	261-265
<i>Alimkulov Jamshid</i> BO‘LAJAK GEOGRAFIYA O‘QITUVCHILARINING LOYIHALASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	266-272

Kurbanov Olim Esirgapovich

TARIX FANI MUTAXASSISLIGI MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT

KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH: TARIX VA ZAMONAVIYLIK 273-277

12.00.00 – YURIDIK FANLAR – LAW

Received: 10 March 2025

Accepted: 15 March 2025

Published: 25 March 2025

Article / Original Paper

PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION OF EXEMPTION FROM LEGAL LIABILITY IN UZBEKISTAN

Kayumov Zoir Ergashovich,
independent researcher

Abstract. The article analyzes the development and peculiarities of the institution of exemption from legal liability in Uzbekistan. It examines the processes of protecting human rights and freedoms, improving the judicial and legal system, and adapting international legal standards to the national legal framework. The study also discusses the application of exemption from legal liability in judicial practice, rehabilitation processes, and measures aimed at the democratization of the legal system.

Keywords: legal liability, exemption from liability, rule of law, judicial and legal reforms, human rights, legislative improvement.

O'ZBEKISTONDA YURIDIK JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH INSTITUTI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Qayumov Zoir Ergashevich,
mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda yuridik javobgarlikdan ozod qilish institutining rivojlanishi va uning xususiyatlari tahlil qilinadi. Inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, sud-huquq tizimini takomillashtirish hamda xalqaro-huquqiy standartlarni milliy huquq tizimiga uyg'unlashtirish jarayonlari tadqiq qilinadi. Yuridik javobgarlikdan ozod qilishning sud amaliyotidagi qo'llanilishi, reabilitatsiya jarayonlari hamda davlatning huquqiy tizimini demokratlashtirish bo'yicha olib borilayotgan choralar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: yuridik javobgarlik, javobgarlikdan ozod qilish, qonun ustuvorligi, sud-huquq islohotlari, inson huquqlari, qonunchilik takomillashtirilishi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI2Y2025N33>

Yangi O'zbekistonda Davlat Rahbari Sh.Mirziyoyev boshchiligida barcha sohalarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı islohotlarda inson huquq va erkinliklarini himoya qilish tizimining tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu jarayon qonun ustuvorligini ta'minlash, sud-huquq tizimini rivojlantirish hamda xalqaro-huquqiy standartlarni milliy huquq tizimiga jadal uyg'unlashtirish ishlari va boshqa shu kabi dolzarb masalalarni qamrab oladi.

Islohotlar doirasida yuridik javobgarlik tizimini takomillashtirish va undan ozod qilish mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur sohadagi islohotlar qonun ustuvorligini mustahkamlash, adolatni ta'minlash va fuqarolarning huquq hamda erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan. Bunda, xususan, fuqarolik, jinoyat, jinoyat-protsessual, jinoyat-ijro, ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchilik tizimini

takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Prezident Sh.Mirziyoyev sohani takomillashtirish, sud-huquq sohasiga doir asosiy qonun va kodekslar bundan 20-25-yil oldin qabul qilingani va ularning hozirgi davr talablariga javob bermasligini va bu borada amaliy ishlarni jadallashtirish muhimligi va zarurligini ta'kidlagan [1; B.2.].

Bugungi kunda jahon amaliyotida yuridik javobgarlikdan ozod qilish institutining turli asoslari va mexanizmlari mavjud bo'lib, ular muayyan davlatning huquq tizimi, tarixiy an'analari va huquqni qo'llash amaliyoti bilan bog'liq ravishda amalga oshiriladi.

Xalqaro maydonda yuridik javobgarlik sohasida ikki qarama-qarshi tendensiya kuzatilmoqda. Bir tomondan, ayrim jinoyatlarga nisbatan jazo choralari kuchaytirilmoqda. Bu, ayniqsa, kiberhuquqbuzarliklar, terrorizm, korrupsiya va atrof-muhitga zarar yetkazish bilan bog'liq huquqbuzarliklar. Boshqa tomondan esa yuridik javobgarlikni liberallashtirish, ayniqsa, jinoiy javobgarlikni yumshatish tendensiyasi keng tarqalmoqda. Bunday liberalizatsiya jazo choralari yengillashtirish, alternativ jazo choralari keng joriy etish va yarashtirish mexanizmlarini kuchaytirish orqali amalga oshirilmoqda. Shuningdek, alternativ jazo choralari rivojlantirish tendensiyasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai-nazardan dunyoning ko'plab davlatlari tomonidan inson huquqlarini xar tomonlama ta'minlash, qonunchilik tizimini takomillashtirish, jinoyat va huquqbuzarliklarni oldini olish va bartaraf etish, shuningdek, huquq tizimini liberallashtirish jarayonlarida yuridik javobgarlik va undan ozod qilish institutining tashkiliy va huquqiy asoslarini rivojlantirish yuzasidan amaliy choralar ko'rilmogda.

2025-yil fevral oyi holatiga ko'ra, BMT tarkibiga 193 mamlakat kiradi, yana ikki mamlakat — kuzatuvchi maqomiga ega [2; B.5.]. Ekspertlarning fikriga ko'ra, dunyoda taxminan 200 ta milliy huquqiy tizim mavjud [3; B.9.]. Huquq tizimini liberallashtirish jamiyatda ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning insonparvar va adolatli modelini yaratishga qaratilgan murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Liberallashtirishning asosiy yo'nalishlaridan biri jinoyat qonunchiligini isloh qilish bo'lib, bu jinoyat deb topilgan qilmishlar ro'yxatini qayta ko'rib chiqish, ozodlikdan mahrum etish jazosini kamaytirish va alternativ jazo turlarini kengaytirishni nazarda tutadi. Ikkinchi muhim yo'nalish — fuqarolik-huquqiy tartibga solishni takomillashtirish bo'lib, bu fuqarolik muomalasida ishtirok etuvchilar erkinligini oshirish, ortiqcha me'yoriy tartibga solishni kamaytirish va huquqiy tartibotni soddalashtirishni o'z ichiga oladi. Bunda raqamlashtirish jarayonlarini rivojlantirish, yangi huquqiy institutlarni joriy etish va muammolarni alternativ yo'llar orqali hal qilish mexanizmlarini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Liberallashtirishning uchinchi yo'nalishi ma'muriy huquqni transformatsiya qilish bilan bog'liq. Huquqiy davlatni shakllantirish sharoitida ma'muriy tartib-taomillarni soddalashtirish, oshkoralik tamoyillarini kuchaytirish va davlat organlari qarorlarini shikoyat qilish mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu sohadagi liberallashtirish jarayonlari fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari uchun ma'muriy yuklamani kamaytirishga qaratilgan bo'lib, investitsiya muhitini yaxshilash va davlat institutlariga bo'lgan ishonchni oshirishga yordam beradi.

Yuridik javobgarlikni liberallashtirish va undan ozod qilish hozirgi davrda huquqiy tizimlarning eng muhim islohot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon jazo choralari yengillashtirish, huquqiy kafolatlarni kuchaytirish va huquqni qo'llash amaliyotini jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga moslashtirishga qaratilgan.

Soʻnggi yillarda mamlakatimizda tizimli islohotlar doirasida davlat va jamiyat qurilishi, iqtisodiyotni erkinlashtirish, xususiy mulk daxlsizligini, tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlashga qaratilgan muhim choralar amalga oshirilib, inson huquqlarini taʼminlashga qaratilgan keng islohotlar amalga oshirildi. Mazkur islohotlar davomiyligini taʼminlash, jamiyat taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqish maqsadida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60 sonli “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasi toʻgʻrisida Farmoni [4; B.22.]. qabul qilindi. Mazkur strategik hujjat bilan Konstitutsiya va qonunlarning ustuvorligini taʼminlash, inson huquq va erkinliklarining ishonchli himoya qilinishini taʼminlashni sud-huquq islohotlarining bosh mezoniga aylantirish ustuvor qilib belgilandi.

Sud-huquq tizimini takomillashtirish, qonun ustuvorligini xar tomonlama taʼminlash va inson huquqlari tizimini xalqaro standartlar asosida rivojlantirish borasida tizimli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda. Qonun ustuvorligini taʼminlash Yangi Oʻzbekiston taraqqiyotining bosh tamoyillaridan biri etib belgilandi [5; B.2.]. Bu tamoyil nafaqat demokratik huquqiy davlat qurishda, balki inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishda ham hal qiluvchi oʻringa ega. Bu yoʻnalishda amalga oshirilayotgan tizimli chora-tadbirlar nafaqat mamlakat ichida, balki xalqaro miqyosda ham Oʻzbekistonning ijobiy imijini mustahkamlashga hissa qoʻshmoqda.

Sud-huquq sohasidagi islohotlarda yuridik javobgarlikdan ozod qilish masalasiga ham alohida eʼtibor qaratilmoqda. Yuridik javobgarlikdan ozod qilish instituti huquqbuzarlikning xususiyati, yuridik javobgarlik turi va tartibga solinadigan huquqiy munosabatlarning xususiyatiga koʻra turli shakl va asoslarni oʻz ichiga oladi [6; B.14.]. Mazkur institutning asosiy tamoyili jamiyat manfaatlarini taʼminlash va inson huquqlarini himoya qilish oʻrtasida muvozanatni saqlash hamda huquqdan suiisteʼmol qilishning oldini olish zaruratidan iborat. Yuridik javobgarlikdan ozod qilish instituti jamiyatda adolatni taʼminlash, shaxsning huquqlarini himoya qilish va uning ijtimoiy hayotga moslashuvini qoʻllab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu institutning samarali qoʻllanilishi qonun ustuvorligi va inson huquqlari himoyasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

2023-yil 30-aprelda umumxalq ovoz berish orqali qabul qilingan Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahririga barcha yoʻnalishlar boʻyicha kiritilgan oʻzgarishlar singari, jinoyat sodir etishda gumon bilan ushlangan shaxs huquqlarining asosiy kafolati (“Miranda qoidasi”), fuqaro sudning qaroriga qadar koʻpi bilan 48 soatdan ortiq ushlab turilishi mumkin emasligi (“Xabeas korpus” instituti) hamda oʻlim jazosi taqiqlanishi kabi normalar aks ettirilib, konstitutsiya darajasida mustahkamlandi. Bu normalar Oʻzbekistonning demokratik huquqiy davlat sifatidagi imijini yanada mustahkamlashga va fuqarolarning davlat organlariga boʻlgan ishonchini oshirishga qaratilgan. Jumladan, “Miranda qoidasi”ning Konstitutsiyaga kiritilishi jinoiy jarayonda gumonlanuvchi yoki ayblanuvchining oʻz huquqlari bilan tanishtirilishi va ularni amalga oshirishi uchun zarur sharoitlarni taʼminlaydi.

Bu norma orqali gumonlanuvchiga oʻzini himoya qilish huquqi, sukut saqlash huquqi va advokat yordami olish huquqi kafolatlanadi. Bunday choralar gumonlanuvchilar va ayblanuvchilarning insonparvarlik tamoyillariga muvofiq himoyalanihini taʼminlaydi. “Xabeas korpus” institutining joriy etilishi esa shaxsning erkinligiga noqonuniy cheklov qoʻyilishining oldini olishga xizmat qiladi.

Sudning qaroriga qadar shaxsni ushlab turish muddatining 48 soatdan oshmasligi haqidagi talab adolatli sudlovni taʼminlash va hokimiyatning qonunchilikka asoslangan nazoratini kuchaytirishga qaratilgan muhim qadam hisoblaniladi. Bu tartib nafaqat shaxsiy

erkinlikni himoya qiladi, balki davlat organlarining faoliyatida ochiqlik va mas'uliyatni oshirishga xizmat qiladi. O'lim jazosining taqiqlanishi esa O'zbekistonning inson hayotining muqaddasligini e'tirof etishdagi qat'iy pozitsiyasini namoyon etadi. Bu normaning konstitutsiyaviy darajada mustahkamlanishi xalqaro miqyosda qo'llab-quvvatlanadigan insonparvarlik tamoyillariga hamohangdir va inson huquqlari sohasidagi islohotlarning amaliy natijalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Ushbu amaliyotning mamlakatda muvaffaqiyatli joriy etilishini sud organlari tomonidan oqlov hukmlari chiqarish holatlarini yildan yilga ko'payish dinamikasi bilan tahlil qilish mumkin. Xususan 2007–2015-yillar davomida sudlar tomonidan 688 354 nafar shaxsga nisbatan 498 730 ta jinoyat ishi ko'rib chiqilib, 110 nafar shaxs oqlangan bo'lsa, 2016–2022-yillar davomida 418 992 nafar shaxsga nisbatan 322 531 ta jinoyat ishi ko'rib chiqilib, shundan 4 764 nafar shaxs oqlangan [7; B.2.].

Yuridik javobgarlikdan ozod qilish jinoyat huquqining muhim instituti bo'lib, u individual holatlarni hisobga olish, jinoiy siyosatni insonparvarlashtirish va huquqbuzarlarni qayta ijtimoiylashtirishga xizmat qiladi. Ushbu institut jinoyat-protsessual tizimida turli mexanizmlar orqali amalga oshiriladi, jumladan, oqlash, jinoiy ishni tugatish, tomonlarning yarashishi, shartli ravishda muddatidan oldin ozod qilish va jazoni yengilrog'iga almashtirish.

2024-yilning birinchi yarmida jinoyat ishlari bo'yicha sudlar tomonidan ko'rilgan ishlar bo'yicha statistik ma'lumotlarni tahlil qilish ushbu mexanizmlarning amaliy qo'llanilishi, mavjud tendensiyalarni aniqlash va qonunchilik hamda sud amaliyotini takomillashtirish yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi. Hisobot davrida jinoyat ishlari bo'yicha sudlar tomonidan 29 086 ta jinoyat ishi bo'yicha 37 179 nafar shaxsga nisbatan qarorlar qabul qilingan [8; B.1.]. Yuridik javobgarlikdan ozod qilish turli mexanizmlar orqali amalga oshirilgan: 16 624 nafar shaxs muddatidan oldin shartli ravishda ozod qilingan; 5 620 nafar shaxsga tayinlangan jazo yengilrog'iga almashtirilgan; 6 976 nafar shaxs bo'yicha ayblov moddalari qayta ko'rib chiqilgan yoki bekor qilingan; 3 432 nafar shaxs sud zalida ozod qilingan, chunki ularga ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazo tayinlangan.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida yuridik javobgarlik va undan ozod qilish bilan bog'liq asosiy huquqiy normalar belgilab berilgan. Konstitutsiyaning 26-moddasiga ko'ra, insonning sha'ni va qadr-qimmatini daxlsizdir. Hech narsa ularni kamsitish uchun asos bo'lishi mumkin emas. Hech kim qiynoqqa solinishi, zo'rvonlikka, boshqa shafqatsiz, g'ayriinsoniy yoki inson qadr-qimmatini kamsituvchi muomalaga yoxud jazoga duchor etilishi mumkin emas. Hech kimda uning roziligisiz tibbiy va ilmiy tajribalar o'tkazilishi mumkin emas.

Shuningdek, 28-moddaga asosan jinoyat sodir etganlikda ayblanayotgan shaxs uning aybi qonunda nazarda tutilgan tartibda oshkora sud muhokamasi yo'li bilan isbotlanmaguncha va sudning qonuniy kuchga kirgan hukmi bilan aniqlanmaguncha aybsiz deb hisoblanadi. Ayblanuvchiga o'zini himoya qilish uchun barcha imkoniyatlar ta'minlanadi. Aybdorlikka oid barcha shubhalar, agar ularni bartaraf etish imkoniyatlari tugagan bo'lsa, gumon qilinuvchining, ayblanuvchining, sudlanuvchining yoki mahkumning foydasiga hal qilinishi kerak. Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi o'zining aybsizligini isbotlashi shart emas va istalgan vaqtda sukut saqlash huquqidan foydalanishi mumkin. Hech kim o'ziga va yaqin qarindoshlariga qarshi guvohlik berishga majbur emas. Agar shaxsning o'z aybini tan olganligi unga qarshi yagona dalil bo'lsa, u aybdor deb topilishi yoki jazoga tortilishi mumkin

emas. Bu tamoyillar javobgarlik va jazoning adolatli va qonuniy tarzda amalga oshirilishini kafolatlaydi.

Yuridik javobgarlik shaxs tomonidan sodir etilgan huquqbuzarlik uchun davlat tomonidan belgilangan jazoni o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 55-moddasiga ko'ra, har kim o'z huquq va erkinliklarini qonunda taqiqlanmagan barcha usullar bilan himoya qilishga haqli. Har kimga o'z huquq va erkinliklarini sud orqali himoya qilish, davlat organlarining hamda boshqa tashkilotlarning, ular mansabdor shaxslarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari va harakatsizligi ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanadi. Har kimga buzilgan huquq va erkinliklarini tiklash uchun uning ishi qonunda belgilangan muddatlarda vakolatli, mustaqil hamda xolis sud tomonidan ko'rib chiqilishi huquqi kafolatlanadi.

Har kim davlat organlarining yoxud ular mansabdor shaxslarining qonunga xilof qarorlari, harakatlari yoki harakatsizligi tufayli yetkazilgan zararining o'rnini davlat tomonidan qoplanishi huquqiga ega.

Yuridik javobgarlikni belgilashda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Masalan, 30-moddada hech kim rasmiy e'lon qilinmagan qonun asosida hukm qilinishi, jazoga tortilishi, mol-mulkidan yoki biron-bir huquqidan mahrum etilishi mumkin emas. Hech kim ayni bir jinoyat uchun takroran hukm qilinishi mumkin emas.

Xulosa qilib aytganda yuridik javobgarlikdan ozod qilish instituti Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlarining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu institut qonun ustuvorligini ta'minlash, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda jinoiy jazolarni insonparvarlik tamoyillari asosida takomillashtirishga qaratilgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Prezident korrupsiyaga qarshi kurashish butun jamiyat ishi ekanini ta'kidladi. 24.01.2020. <https://president.uz/uz/3321>.
2. Члены Организации Объединенных Наций. <https://www.un.org/ru/about-us/member-states>.
3. M.Brodowicz. The Evolution and Comparison of Different Legal Systems Around the World. April 27, 2024. <https://aithor.com/essay-examples/the-evolution-and-comparison-of-different-legal-systems-around-the-world>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. 11.09.2023-yildagi PF-158-son
5. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Xorijiy investorlar kengashining birinchi yalpi majlisidagi nutqi. 16.11.2022. <https://president.uz/uz/lists/view/5702>
6. G.Bongiovanni, G.Postema, A.Rotolo, G.Sartor, C.Valentini, D. Walton. Handbook of Legal Reasoning and Argumentation. Balancing, Proportionality and Constitutional Rights. 03 July 2018. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-90-481-9452-0>
7. F.Primov. "Xabeas korpus" instituti: inson huquqlarini kafolatli himoya qilishda muhim o'rin tutadi. 17.06.2023. <https://xabar.uz/huquq/xabeas-korpus-instituti-inson-huquqlarini>
8. Информационное сообщение об уголовных делах, рассматриваемых судами в I полугодии 2024 года. 18.07.2024. <https://sud.uz/ru/news-2024-07-19-1-2/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).